

Východiskové štádium odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike

Anotácia: V príspevku je interpretované poznanie z aplikovaného výskumu, ktorého objektom je odhaľovanie a dokazovanie trestných činov v ekonomike, a predmetom sú procesy, determinanty a konštrukty tejto špecifickej poznávacej činnosti. Predkladané poznanie má konštruktívny a polemický charakter. V daných súvislostiach autori rešpektujú kritériá stanovené pre spracovanie vedeckej štúdie, ktorou chcú iniciovať odbornú diskusiu o nachádzaní riešení súvisiacich so zvyšovaním účinnosti a efektivity odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike.

Kľúčové slová: východiskové štádium, odhaľovanie a objasňovanie, impulz, indikátor, podnet, kriminalita v ekonomike.

Úspech kontroly kriminality páchanej v ekonomike je priamo závislý od toho, ako sú príslušníci polície schopní rýchlo a včas spáchané trestné činy odhaliť a objasniť – vytvoriť predpoklady pre zabezpečenie neodvratnosti trestného postihu.

Východiskom procesov odhaľovania a objasňovania sú predovšetkým úlohy, ktoré sú povinné plniť kompetentné orgány štátnej správy.¹

Príslušníci polície sú povinní odhaľovať a objasňovať doteraz nepoznané znaky skutkových podstát páchaných, resp. spáchaných trestných činov v ekonomike. Ako orgány štátnej správy sú realizáciu týchto aktivít povinní formálno-právne zdôvodniť. Pri tomto zdôvodnení najfrekvencovanejšie využívajú zistené identifikačné znaky impulzov, v ktorých sú zakódované potreba a dôvody odhaľovania a objasňovania (*podnet, indikátor*).

Pri objektivizácii uvedeného je možné uviesť, že v Slovenskej republike sú rešpektované princípy práva, demokracie, slobody a humanizmu, pritom nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená. Obmedziť ju možno iba v prípadoch ustanovených zákonom (*Základná listina práv a slobôd, Ústava, ...*).

Charakter účelovej realizácie procesov, ktorých objektom poznania je konanie určitých osôb, predpokladá prelomenie tohto základného práva a to konkrétnym zdôvodnením oprávnenosti vo veci konať. Príslušníci polície pri zdôvodňovaní tohto oprávnenia využívajú rôzne kritériá. Z týchto kritérií vymedzujú tie, ktoré vykazujú určitú relevanciu vo vzťahu práve k tejto poznávacej činnosti.

Analogickým výkladom týchto konštatácií je možné dospieť k záveru, že čiastkové poznanie informácií, ktoré vykazujú vzťah k páchaným alebo spáchaným trestným činom, má charakter impulzov k ich odhaľovaniu a objasňovaniu (*d'alej len impulzy*). Týmto poznaním vzniká nová situácia, pre ktorú je typická absencia informácií – *potreba*, ktorá môže byť odhaľovaním a objasňovaním saturovaná.

1 Impulz procesov odhaľovania trestných činov v ekonomike

Impulz odhaľovania a objasňovania tvorí účelovo vytvorený sumár kritérií (*dôvodov*) všeobecného a konkrétneho charakteru, ktorý príslušníci polície využívajú pri zdôvodňovaní potreby a cieľov (*opatrenia, úkony*), a to vo vzťahu k plneniu zákonom stanovených úloh. Impulz je príčina vyvolávajúca potrebu účelovo realizovať určitú činnosť. V procesoch odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike predstavuje významný poznávací prvok, ktorý je určený vlastnosťami – *tým, čo je dané, známe a využiteľné na dosiahnutie*

¹ Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (*ustanovenie § 2*).

cieľa. Je tomu tak preto, lebo tieto vlastnosti fixujú skutočnosť (*skutočnosť*) na úrovni existencie znakov poznávaného objektu, avšak nevypovedajú komplexne o jeho javových vlastnostiach, podstate, štruktúre, súvislostiach a ďalších jeho stránkach.

Hodnota informácií zakódovaná v obsahu impulzu má *orientačný charakter*, a preto nemôže byť využitá pri prijímaní zásadných rozhodnutí vo veci, predovšetkým pri riešení právnych otázok.

V súvislosti s poznávaním trestných činov je možné za dôležité označiť, že impulz odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike vzniká a existuje objektívne (*nezávisle od príslušníkov polície*) a je poznateľný. Impulz je poznanie (*čiastkové informácie, komplex informácií o kriminálnych aktivitách – veciach, subjektoch, udalostiach, konaniach a iných skutočnostiach*), ktorým príslušníci polície identifikujú vznik kriminálno-polícajnej situácie (*situácií*). Toto poznanie sú povinní prijať, analyzovať a kvalifikovaným spôsobom sa s ním vyrovnáť.

Z toho vyplýva, že v procesoch odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike impulzy majú príkazový, oznamovací, regulačný, resp. iný charakter.

Najfrekvencovanejším východiskom procesov odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike sú impulzy, ktoré majú podobu indikátora (*príznak, signál*) alebo podnetu.

Z čiastkových výsledkov aplikovaného výskumu je zrejmé, že príslušníci polície pri ich hodnotení (*klasifikovaní*) využívajú nasledovné asociácie:

- ✓ druh impulzu (*komplex informácií*), ktorý musí kompetentný príslušník polície podrobiť analýze a až potom sa môže sústrediť na hľadanie a realizovanie potrebných vhodných opatrení;
- ✓ počiatkový poznatok o objekte, na základe ktorého sa začína proces jeho poznávania (*odhaľovania a objasňovania*);
- ✓ konkrétna forma vonkajšieho prejavu určitého objektu;
- ✓ signál, ktorý môže objektívne nasvedčovať vznik, existenciu určitej kriminálno-polícajnej situácie, prípadne vyvolávať záujem alebo podozrenie zo strany príslušníka polície;
- ✓ odchýlku od normálnej situácie, ktorá je príslušníkom polície identifikovaná, napríklad je v rozpore s regulovanými pravidlami zákonom, nariadením a inými spoločensky akceptovanými normami.²

Indikátor realizácie procesov odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike je impulz, ktorého identitu určuje možný vznik povinnosti akceptovať zodpovednosť za plnenie poznávajúcej úlohy. V praxi príslušníci polície pri porovnávaní spoločnosťou akceptovaných a reálne poznávaných objektov identifikujú ich odraz, ktorý vo forme rozporu má relevantný vzťah k príkazovej potrebe realizovať odhaľovanie a objasňovanie. Identita relevancie tejto potreby je argumentom pri zdôvodňovaní adekvátnosti realizovať procesy odhaľovania a objasňovania a pod.

Impulzy vo forme *podnetov* sú základným, vo väčšine prípadov i prvotným, predpokladom realizácie procesov odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike. *Podnet* je impulz vyvolávajúci konkrétnu poznávaciu potrebu (aktivitu) a to vo vzťahu k delegovaným kompetenciám. Je stav poznania vstupných premenných veličín v danom časovom okamihu. Vstup príslušníkov polície do realizačného systému odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike. Tento stav je charakterizovaný konkrétnym pôsobením okolia na príslušníkov polície.

² HULLOVÁ, M.: *Indikátory odhaľovania a objasňovania korupcie*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave. 2012, s. 51 – 52.

Z realizovaného exploratívneho prieskumu (*dotazník, riadený rozhovor*) vyplýva, že v praxi sú registrované situácie, v ktorých niektoré podnety vzhľadom na nízku intenzitu svojho prejavu, nevyvolávajú adekvátnu zmenu tohto stavu, a preto sú pre tento systém poznávania nepodstatné. V tomto prípade možnosť identifikovania existencie podnetov a príčin ich vzniku, závisí od reálnej úrovne poznania príslušníkov polície v danej problémovej oblasti.

Túto skutočnosť zvyrazňujeme, lebo podnet vo svojom obsahu má charakter oficiálnosti a konkrétosti. Na základe jeho poznania je príslušník polície povinný začať realizáciu procesov odhaľovania a objasňovania. De facto v danej situácii realizuje poznanie už na základe informácií, ktorými disponuje iný subjekt. Napríklad základnými formami podnetov na realizáciu procesov odhaľovania a objasňovania je oficiálne oznámenie o trestnom čine v ekonomike, resp. žiadosť o súčinnosť pri realizácii kontroly a iné.³

Ak porovnáваме impulzy odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike na základe ich informačnej hodnoty, podnety sú konkrétnejšie a presnejšie ako je to v prípade indikátorov.

Impulzy – podnety a indikátory v žiadnom prípade nemožno považovať za informačný výstup odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike. Vo väčšine prípadov príslušníci polície po zistení ich identity, pri preverovaní ich objektívnosti, pravdivosti, opodstatnenosti a využiteľnosti realizujú náročný postup. Pretože impulzy majú informačný charakter ich získavanie, hodnotenie, analyzovanie podlieha zásadám práce s informáciami. Prax potvrdzuje, že je vhodné, ak príslušníci polície skúmajú:

- ✓ detailné identifikovanie situácií vzniku, existencie impulzu (*prezentované interpretom a objektivizované príjemcom*);
- ✓ ktoré subjekty impulz zaregistrovali, kedy, kde, za akej situácie (*možnosti registrácie – vnímanie, sledovanie*);
- ✓ aký vzťah majú tieto subjekty k poznávanému objektu (*motívy interpretácie impulzu, eventuálne účel a sledované ciele interpretácie*);
- ✓ subjekt (*oznamovateľ*), spôsob a obsah interpretácie impulzu, (*detailnosť interpreta vo vzťahu k jeho možnostiam a schopnostiam*);
- ✓ či páchatel' spáchaného trestného činu vedel, že bude podané oznámenie (*od koho, kedy, za akej situácie*), ako na toto poznanie reagoval (*uniká, ukrýva sa, vytvára si alibi, využíva protiprávnu, neetickú obhajobu, ...*);
- ✓ činnosť a reakcie príjemcu impulzu v konkrétnej situácii (*časopriestor*);
- ✓ interpretáciu (*hodnotenie*) impulzu príjemcom, využitie hlásnej služby, služobná komunikácia;
- ✓ využitie impulzu vo vzťahu k odhaľovaniu a objasňovaniu trestného činu v ekonomike a pod.

Pri objektivizácii uvedených konštatácií sme sa rozhodli využiť poznanie z praxe, z ktorého vyplýva, že vznik, existenciu a poznanie impulzov ovplyvňuje celý rad faktorov.

Medzi *objektívnymi faktormi* majú dominantné postavenie okolnosti a podmienky, v ktorých vznikajú impulzy. Tieto faktory výrazným spôsobom ovplyvňujú ich prejav, signalizačnú hodnotu a pod. Vzhľadom nato, že vznik impulzov je spájaný s predpokladaným páchaním trestnej činnosti v ekonomike tieto javy sú využívané pri klasifikácii trestných činov:

- ✓ trestné činy páchané zjavným spôsobom;

³ Zákon č. 10/1996 Z. z. o kontrole v štátnej správe v znení neskorších predpisov.

- ✓ trestné činy páchané skrytým (*utajeným*) spôsobom.

Zjavný spôsob páchania trestných činov v ekonomike väčšinou vykazuje navonok rýchlo zistiteľný následok, ktorý je spôsobený ich páchaním.

Skrytý (utajený) spôsob páchania trestných činov v ekonomike je charakterizovaný tým, že bez adekvátnej činnosti (*aktivity*) škodlivý následok tohto konania nie je zjavne rozpoznateľný (*resp. jeho prejavy sú registrované až po určitej dobe*).

Na základe analýzy ukončených vyšetrovacích spisov a výsledkov riadených rozhovorov konštatujeme, že subjekty pri páchaní trestného činu situácie, ktoré ovplyvňujú vznik latencie, pomerne frekventovane účelovo vytvárajú. Ich snahou je vytvoriť prekážky pre rozpoznávanie obligatórných a fakultatívnych znakov skutkovej podstaty páchaného, resp. spáchaného trestného činu. K dosiahnutiu tohto cieľa využívajú celý rad spôsobov. Napríklad eliminujú prejavy vzniknutých odrazov v materiálnom prostredí. Účelovo ovplyvňujú vznik a existenciu (*charakter*) pamäťových stôp u potenciálnych svedkov. V neposlednom rade dokážu svojimi aktivitami (*napríklad ich prejavmi*) ovplyvňovať rozhodovanie (*organizáciu, riadenie*) príslušníkov polície pri realizácii procesov odhaľovania a objasňovania a pod.⁴

Subjektívne faktory pri poznávaní impulzov sú determinované najmä konaním príslušníkov polície, ktoré bezprostredne súvisí s odhaľovaním a objasňovaním trestných činov v ekonomike. Napríklad s:

- ✓ adekvátnou akceptáciou ich osobnej a kolektívnej zodpovednosti pri plnení stanovených úloh;
- ✓ ich prístupom k iniciatívnemu plneniu stanovených úloh (*kreatívna a operatívna reakcia na vznikajúcu a vzniknutú situáciu*);
- ✓ cieľavedomosťou a systematickosťou v ich práci (*organizácia a riadenie – stratégia, taktika a metodika*);
- ✓ rozvíjaním ich profesionálneho myslenia, a pod.⁵

Formy indikátorov odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike

Z informácií získaných vyhodnotením dotazníkov vyplýva, že 60% – 72 respondentov predpokladá na 1 odhalený trestný čin v ekonomike 8 latentných.⁶ To v konečnom dôsledku potvrdzuje, že významnú činnosť na úseku odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike realizujú príslušníci PZ a iných bezpečnostných zložiek, ktorí sú povinní systematicky a cieľavedome poznávať impulzy vykazujúce formu indikátorov – „*odchýlky od zaužívaného*“ (*d ďalej len indikátor*). Pri tejto činnosti predovšetkým skúmajú, hodnotia a vysvetľujú:

- podstatu (*vznik*) a prejav (*existenciu a eventuálny zánik*) indikátorov;
- aktivity, ktoré sú vykonané pri identifikovaní indikátorov. Napríklad hľadajú odpoveď na otázku: „*Ktoré indikátory najčastejšie sú impulzom realizácie*“

⁴ Analýza vyšetrovacích spisov bola vykonaná na KR PZ v Košiciach a KR PZ v Prešove v mesiaci november 2018. V záujme objektivizácie získaných informácií boli vykonané riadené rozhovory s príslušníkmi odborov kriminálnej polície uvedených útvarov (celkom 8 – 4 vyšetrovatelia, 4 príslušníci kriminálnej polície).

⁵ LISONĚ, M., VAŠKO, A. a kol.: *Teória kriminálno-polícajného poznania*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, s. 130.

⁶ Dotazníkovou metódou v procese aplikovaného výskumu boli oslovení 120 príslušníci PZ – externí poslucháči A PZ v Bratislave, šk. r. 2018/2019, 20% – 24 respondentov uviedlo pomer 1:5, 10% – 12 respondentov uviedlo 1:6, zvyšných 10% – 12 respondentov sa k tejto otázke nevyjadrilo.

aktivít s cieľom odhaliť latentné trestné činy v ekonomike?“. Z logiky veci vyplýva, že príslušníci polície formuláciu tejto otázky spájajú s podozrením na páchanie, resp. spáchanie konkrétneho trestného činu (... daňové trestné činy, ..., podvody, ...);

- opodstatnenosť aktivít, ktoré vykonávajú v procese identifikovania indikátorov. Napríklad pri tomto hodnotení nachádzajú odpoveď na otázku: „*Akú pridanú hodnotu vytvoril príslušník polície pri zbere, zisťovaní a dekódovaní indikátora?;*“;
- svoju reakciu po zistení indikátorov – hľadajú odpoveď na otázky: *Kto? Čo? Prečo? Kedy? Kde? Ako? Čím?* a pod.

Z tohto zámeru vyplýva, že uvedené hodnotenie má predovšetkým pragmatický charakter. Osobitne príslušníci polície ho účelovo a cieľavedome vykonávajú vo východiskovej fáze procesov odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike. Aplikáciou verzií identifikujú dôvody – potrebu odhaľovať a objasňovať. Je tomu tak preto, lebo akceptácia identity potrieb výrazne ovplyvňuje organizáciu a riadenie procesov, ktorých realizačný obsah je spájaný s týmto špecifickým poznávaním (*znaky kriminálnej aktivity, trestného činu, ...*). V týchto súvislostiach je možné ako rezervu označiť nedostatočnú prácu s verziami. Je to paradoxné, pretože medzi legálnymi a nelegálnymi ekonomickými aktivitami sú mnohokrát registrované nepatrné rozdiely.

Na základe výsledkov kauzálnych analýz odhalených trestných činov v ekonomike je možné uviesť, že postup príslušníkov polície pri zisťovaní indikátorov je realizovaný od:

- ✓ *subjektu (od osôb – osobná znalosť)*, u ktorých je možné predpokladať, že:
 - pripravujú, páchajú alebo už spáchali trestnú činnosť;
 - sú potenciálni poškodení páchaným, resp. spáchaným trestným činom;
 - sú potenciálni svedkovia (*bezprostredne vnímali priebeh udalosti*);
 - nadobudli informácie o kriminálnej udalosti sprostredkované (*mimo miesta činu*) a iní.
- ✓ *objektu (spoločenstvá, inštitúcie, ... – miestna znalosť)* – predovšetkým k existencii príčin a podmienok, ktoré umožňujú alebo uľahčujú páchať známe spôsoby trestnej činnosti (*štádia trestných činov, trestná súčinnosť*,) v určitom časopriestore a pod.

Príslušníci polície pri riešení úloh obidva tieto postupy využívajú individuálne alebo vo vzájomnej kombinácii, a to podľa povahy činu a forme prejavov indikátorov na konkrétnom zdroji. V týchto súvislostiach je možné uviesť, že indikátorom odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike sú zistené fakty alebo informácie charakterizujúce konkrétny subjekt, ktorý:

- ✓ realizuje aktivity sofistikovane;
- ✓ realizuje ekonomické aktivity obvykle prepojené so známymi formami páchania trestnej činnosti;
- ✓ svoj životný štýl tendenčne prezentuje (*napríklad využitím masmédií*);
- ✓ v predchádzajúcom období bol právoplatne odsúdený za spáchanú úmyselnú trestnú činnosť, resp. bol (*je*) podozrivý z páchania trestného činu;
- ✓ mal, resp. má registrované kontakty s kriminálnym prostredím;
- ✓ je podozrivý z vyvolávania rôznych závislostí, a to vo vzťahu na iné subjekty (*podozrivé (doba, čas, miesto) kontakty s politikmi; príslušníkmi polície; pracovníkmi inštitúcií, v ktorých sú realizované konkrétne rozhodnutia*);

- ✓ utajuje svoje kriminálne konanie zneužitím určitých osôb („*biele kone*“);
- ✓ prezentuje svoju životnú úroveň v rozpore s možným (*potenciálnym*) oficiálnym príjmom, úsporami, použitím dostupných aktív na nákup tovaru a služieb;
- ✓ pohybuje sa v prostredí, v ktorom môže typovať objekt a predmet kriminálneho záujmu, resp. v ktorom môže realizovať veci pochádzajúce z páchania trestnej činnosti;
- ✓ je potenciálnou obeťou trestnej činnosti;
- ✓ v krátkom časovom období mení správanie, svoje zaužívané rituály a iné.

Na základe syntézy týchto znakov je možné uviesť, že indikátorom odhaľovania objasňovania trestných činov v ekonomike sú poznané fakty alebo informácie o objektoch (*prostredí*), predovšetkým v ktorých:

- ✓ je predpoklad, že v ich priestoroch môže dochádzať k známym spôsobov páchania trestnej činnosti;
- ✓ sa stretávajú osoby podozrivé z trestnej činnosti;
- ✓ sa v súlade s existujúcim dopytom môže ponúkať tovar, na ktorý je potrebné osobitné povolenie, resp. je predpoklad, že v týchto priestoroch poskytujú nepovolené služby;
- ✓ môžu subjekty vytvárať vhodné podmienky k páchaniu trestnej činnosti;
- ✓ je možné predpokladať, že v ich priestoroch dochádza k výrobe, prechovávaniu vecí, na ktorých držbu je potrebný osobitný súhlas;
- ✓ dochádza k realizácii predmetov (distribúcií) a vecí pochádzajúcich z trestnej činnosti, a pod.

K týmto formám prejavu indikátorov (*neukončené*) je vhodné uviesť, že najfrekvencovanejšie základné zdroje faktov a informácií (*impulz – indikátor*), ktorými je možné odôvodniť potrebu odhaľovania trestných činov v ekonomike, sú:

- ✓ oficiálne oznámenia od kontrolných orgánov štátnej správy a samosprávy;
- ✓ oznámenia od občanov;
- ✓ vlastná aktívna cieľavedomá, účelová a systematická poznávacía činnosť;
- ✓ výsledky skúmania a pozorovania v konkrétnom prostredí;
- ✓ monitorovanie informácií poskytovaných prostredníctvom:
 - hromadných oznamovacích prostriedkov,;
 - informácií zverejnených na internete;
- ✓ ponúk tovaru a služieb prostredníctvom reklám (*napríklad aj za dampingové ceny*);
- ✓ povinné oznámenia súvisiace s výkonom povolania (v oblasti zdravotníctva, výchovy a vzdelávania, výkupu a predaja predmetov, záchranných činností a pod.) a pod.

2 Formulácia problému v procesoch odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike

Platí zásada, že každý impulz (*bez ohľadu na formu*) je príslušník polície povinný prijať a v rámci svojich kompetencií riešiť a (*v týchto súvislostiach skúmať motív jeho prezentácie*). Výsledky aplikovaného výskumu potvrdzujú, že najúčinnjším zdrojom informácií o pripravovaných a páchaných trestných činov je aktívna, systematická a cieľavedomá policajná práca.

V týchto intenciách je vhodné poukázať na využitie kompetencií, ktoré umožňujú príslušníkom polície účelovo realizovať procesy kriminálno-policajného poznania (*formy – využitie prostriedkov v metódach*).⁷ Z úspešne realizovaných prípadov je zrejmé, že aplikácia metód analýzy a syntézy je rozhodujúca pri účinnom a efektívnom využívaní impulzov a následne pri cieľavedomom a systematickom získavaní relevantných informácií vo vzťahu k odhaľovaniu a objasňovaniu trestných činov v ekonomike.

Príslušníci polície impulzy (*poznávaní ich vnútornej štruktúry*) cieľavedome a systémovo rozkladajú na jednotlivé časti (*prvky*), ktoré sú relatívne stálejšie než samotný celok. Napríklad pri poznávaní impulzov uplatnenie tohto prístupu im umožňuje:

- ✓ poznať genézu ich existencie;
- ✓ poznať ich podstatu a javové vlastnosti (*časti, prvky*);
- ✓ skúmať interakčné vzťahy medzi ich časťami (*prvkami*);
- ✓ zisťovať príčinné pôsobenie okolia na ich jednotlivé časti (*prvky*) a opačne ich pôsobenie na okolie;
- ✓ pracovať s modelom (*pri poznávaní využívať modelovanie a iné metódy*).

Analogickým výkladom týchto skutočností je možné dospieť k záveru, že východisko procesov odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike tvoria analýzy dvoch súborov informácií, u ktorých je rozličný obsah a cieľ. Ide o relatívne samostatné analýzy, ktoré sú často realizované paralelne, pričom získané výsledky z týchto analýz podmieňujú rozhodovanie o organizácii a riadení ďalšieho postupu v týchto účelovo realizovaných procesoch.

Objektom *prvej analýzy* je informačná charakteristika impulzu (*fakty a informácie, aj dôkazy*), ktorými je možné posúdiť, či v danom prípade ide, alebo nejde o protiprávne konanie). Cieľom tejto analýzy je definovať poznanie, ktoré tvorí základ pre identifikáciu (*stanovenie, vymedzenie*) potrieb odhaľovania a objasňovania. Poznaním týchto potrieb je možné vymedziť účel a ciele (*opodstatnenosť*), rámcovo stanoviť úlohy a to vo vzťahu k účinnému a efektívnemu využitiu síl, metód a prostriedkov k realizovaniu úloh na tomto úseku. Z toho vyplýva, že príslušníci polície touto analýzou plnia diagnosticko-identifikačnú, hodnotiacu, rozhodovaciu a prognostickú funkciu.

⁷ Metódy a prostriedky spravodajskej činnosti a operatívno-pátracej činnosti vytvárajú dostatočné predpoklady k identifikácii impulzov. Pri ich aplikácii (identifikácia objektov, identifikácia systémov) sú využívané v konkrétnom časopriestore zistené fakty alebo informácie, na základe ktorých je možné rozpoznať predpokladaný mechanizmus trestného činu, okruh zúčastnených osôb, pre potreby dokazovania zabezpečiť materiálne a pamäťové stopy a pod. Z tohto dôvodu je poznaniu týchto informácií a faktov nutné venovať osobitnú pozornosť. Ak to nie je akceptované, pri následnom realizovaní odhaľovania hrozí skĺznutie do nesprávneho smeru šetrenia. Vznik týchto situácií môže byť spôsobený vytvorenými dezinformáciami zo strany kriminálnych subjektov. Z iného uhla pohľadu, v praxi sú registrované prípady, kedy tieto nežiaduce stavy sú spôsobené nedôslednosťou pri poznávaní indikátorov, ktorá korešponduje s úrovňou odbornosti príslušníkov polície a pod. Napríklad v procesoch odhaľovania je potrebné mať na zreteli, že každý otvorený záujem polície o informácie vyvoláva sebaobhranné reakcie u páchatel'ov trestnej činnosti v ekonomike, ktoré sťažujú informačné vyťažovanie indikátorov (spôsobujú ich izoláciu a nepreniknuteľnosť).

Druhou analýzou sú systémovo skúmané a hodnotené determinanty a konštrukty, ktoré v konkrétnej syntéze charakterizujú kriminálno-polícijnú situáciu, v ktorej je realizovaný proces odhaľovania (*napríklad využitím metód, prostriedkov a foriem OĽP*) trestných činov v ekonomike. Cieľom tejto analýzy je definovať možnosti uplatňovania policajných kompetencií (*regulované zákonom + adresná zodpovednosť*) pri plnení stanovených úloh. Je vhodné zdôrazniť, že príslušníci polície sú pri aplikácii tejto analýzy povinní akceptovať alternatívne zmeny situácie, ktoré môžu nastať v súvislosti s realizovaným procesom odhaľovania. Sú povinní si uvedomiť, že cieľavedomé a systematické poznávanie a hodnotenie situácie (*analýzou*) je jedným z najdôležitejších prvkov organizácie a riadenia práce na úseku odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike.

Pre realizujúcich príslušníkov polície sú výsledky týchto analýz významné už na začiatku poznania pri dialektickom riešení informačného protikladu medzi formami impulzov, úlohami a možnosťou ich plnenia. V danom prípade informačný protiklad je vyjadrený vzťahmi medzi známymi a neznámymi informáciami, medzi cieľmi poznania a metódami, operáciami, prostriedkami a formami jeho realizácie, medzi potrebou riešiť relevantnú otázku (*formulovanú príslušníkom polície*) a už neexistujúcimi kognitívnymi prostriedkami.

Z pohľadu realizácie procesov odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike tento stav je možné označiť termínom *problém*. Problém je bezprostredne neriešená úloha (*riešiteľná*). Je formulovaný otázkou, na ktorú príslušník polície nevie bezprostredne odpovedať. K tomu je nutné dodať, že nejasnosť v poznaní alebo neriešenie poznania samo osebe ešte nie je problémom. V odhaľovaní a objasňovaní trestných činov v ekonomike, aby vznikol problém, musí byť pritom snaha alebo potreba túto nejasnosť odstrániť, a to konkrétnym postupom, ktorého cieľom je z neznámeho urobiť známym.⁸

Problém je ťažkosťou, prekážkou (*v poznaní alebo konaní*), ktoré sa bezprostredne nedajú prekonať, ale ktoré príslušníci polície môžu a chcú prekonať.

Príslušníci polície na začiatku účelovej realizácie procesov odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike vždy riešia otázky, ktoré sami formulujú. V súlade s plnením stanovených úloh, hľadaním odpovedí na ne, vysvetľujú zistené impulzy (*indikátor, podnet*). Prax potvrdzuje, že konkrétna formulácia otázok predstavuje polovicu ich úspechu. Platí zásada, že odpoveď je priamo determinovaná cieľavedomým formulovaním otázky. Adekvátna formulácia týchto otázok je podmienená odbornou erudíciou a zodpovednosťou príslušníka polície, ktorý je povinný plniť úlohy na úseku odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike.

Aj výsledky aplikovaného výskumu potvrdzujú, že v procesoch, ktoré sú realizované za účelom odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike, hľadanie odpovedí na otázky je závislé od dispozície času a kvalifikovanosti realizujúcich príslušníkov polície (*špecializácie*). Tí sú povinní sa pri ich formulácii vyvarovať formálnosti, musia si uvedomovať, že riešenie fiktívnych a redundantných otázok nie je prípustné, ich činnosť musí byť účelová a cieľavedomá (*sú orgánmi štátnej správy, pri vytyčovaní cieľov musia byť realisti*).

Z uvedených dôvodov pri formulovaní otázok musia akceptovať svoje pozície a roly (*adresná zodpovednosť*). Pri formulácii otázok definujú konkrétne oblasti neznalosti. Správna formulácia otázky je dôležitá nielen pre efektívne využitie vlastných disponibilných zdrojov (*právne, personálne, ekonomické, časové, taktické a iné*), ale aj vytvorenie základov pre koordinované zapojenie ďalších rezortných a mimorezortných subjektov do tejto činnosti (*osobitne pri stanovení výšky škody*). Je zároveň vstupom i výstupom týchto procesov, pretože

⁸ „Zjednodušene povedané, problémom nie je to, čo sa dá riešiť, problémom nie je ani to, čo sa nedá riešiť. Problémom je to – čo sa nerieši a čo sa dá riešiť, problémom je aj to, ak sa rieši to, čo sa nedá riešiť.“

vo väčšine prípadov odpovede vytvárajú ďalšie otázky. Príslušníci polície si pri formulovaní otázky musia byť vedomí, že odpoveďami vždy majú dosiahnuť konkrétne zníženie neurčitosti ďalšom pokračovaní poznania. V týchto súvislostiach konkrétnu relevanciu pre procesy, ktoré sú realizované za účelom odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike vykazujú najmä tieto otázky:

- ✓ prečo sú vykonávané? (*právom delegovaná úloha, podnet, indikátor*)
- ✓ kto bude ich realizátorom? (*poznávajúci subjekt, prípadná koordinácia – jeho právom reglementované kompetencie a inštitucionálne postavenie, zodpovednosť*)
- ✓ čo je ich cieľom? – forma predpokladaného informačného výstupu (*výsledok efekt – forma a personálne, priestorové a časové pôsobenie, na aké rozhodnutie, rozhodovanie má nadobudnuté poznanie slúžiť, aké aktivity je potrebné vykonať po dosiahnutí cieľa*);
- ✓ akým spôsobom budú procesy realizované? (*metodika – jej metodológia a taktika*);
- ✓ ktoré metódy, prostriedky a operácie je možné pri dosahovaní vytýčeného cieľa použiť? (*riešenie rozporu medzi účinnosťou a efektivitou*);
- ✓ kde, v ktorom priestore bude toto poznanie vykonávané? (*situácia, prostredie, lokalita, obmedzujúce podmienky, okolnosti, alternatíva – varianty*);
- ✓ kedy budú vykonávané? (*situácia v konkrétnom realizačnom čase, časový úsek ohraničený zdôvodneným začiatkom a predpokladaným ukončením, alternatíva – varianty*).

Z uvedeného vyplýva, že v systémovom realizovaní procesov odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike identifikovanie východísk nie je len konštatácia impulzov, ale ide o zložitý, špecifický subsystém aktivít. Tento subsystém predstavuje cestu od poznania drobných čiastočných faktov o skúmanom objekte (*vykazuje relevanciu vo vzťahu k predpokladanej kriminálno-polícajnej situácii*), pochopenie a poznanie vzťahov medzi týmito faktami až k poznaniu všetkých právne a policajne relevantných stránok objektu. To potvrdzuje, že realizáciu procesov odhaľovania a objasňovania, ich účinnosť a efektivitu, už vo východiskovej fáze ovplyvňuje celý rad faktorov. Jedným z nich sú aj schopnosti poznávajúcich subjektov (*príslušníkov polície*) využívať dispozíciu už existujúceho poznania – tzv. osobnú a miestnu znalosť (*osobitne znalosť známych spôsobov páchania trestných činov, napr. karuselové podvody*). V praxi toto poznanie plní významnú signalizačnú funkciu – základňu pre realizáciu aktivít na úseku odhaľovania, objasňovania a dokazovania trestnej činnosti v ekonomike a pod.⁹

Osobitne sa to prejavuje, ak zistené fakty (*prvok impulzu*) neposkytujú celistvý obraz o všetkých relevantných skutočnostiach, prostredníctvom ktorých je možné charakterizovať poznávaný objekt a tým pripúšťajú rôzne vysvetlenia chýbajúcich faktov a vzťahov. Táto situácia je vo východiskovej fáze realizácie procesov odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike typická. Na samom začiatku tohto poznávania majú príslušníci polície (*poznávajúci subjekt*) spravidla k dispozícii len neúplné poznatky o poznávanom objekte, ktorých prejavy sú registrované vo forme konkrétneho impulzu (*fragmenty o predpokladanej kriminálnej aktivite, trestnom čine a iné*). V týchto súvislostiach si uvedomujú, že objekty nevznikajú a neexistujú náhodne a chaoticky, ale ako dôsledok zákonitých procesov. Odrazy impulzov existujú v konkrétnom priestore a čase. Je tomu tak preto, lebo medzi impulzom, poznávaným objektom a inými objektmi vznikli, resp. vznikajú (*existujú*) zákonite rôzne

⁹ Kategórie – *osobná a miestna znalosť* – je možné charakterizovať ako neukončený proces poznávania. Príslušníci polície pri vytváraní osobnej a miestnej znalosti systematicky a cieľavedome získavajú fakty a informácie k osobám a objektom operatívneho záujmu (napríklad vo vzťahu k úlohám, ktoré plnia príslušníci služby kriminálnej polície – subjektom a objektom, ktoré sú predmetom ich operatívneho záujmu). Príslušníci polície okrem odhaľovania, takto nadobudnuté poznanie využívajú aj pri realizácii preventívnych aktivít na úseku zabezpečovania kontroly tohto druhu kriminality.

vzt'ahy a závislosti, ktoré majú rôzne formy prejavu. Poznanie týchto zákonitostí umožňuje príslušníkom polície vysloviť určité hypotetické objasnenie existencie impulzov a zároveň vyvodit' identifikačné predpoklady, za ktorých by mohli existovať a prejavovať sa v okolitom prostredí a pod. Táto myšlienková predstava o predpokladaných impulzoch ku konkrétnemu objektu ich iniciuje, aby aktívnym skúmaním objektívnej reality zisťovali, či neznáme impulzy skutočne existujú, alebo nie. Ak je táto praktická previerka úspešná a impulzy sú nájdené v dostatočnom množstve, je tým potvrdzovaný hypotetický obraz o poznávanom objekte, je poznávaná pravda o ňom.¹⁰ V procesoch odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike je táto myšlienková činnosť charakterizovaná termínom „*verzie*“, „*poznanie využitím verzii*“. Aj touto skutočnosťou je zvýraznená špecifikácia procesov, ktoré sú realizované za účelom odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike.

Zovšeobecnením uvedeného poznania je možné konštatovať, že utajovanie (*zakrývanie, zahľadzovanie*) spôsobov páchania trestných činov v ekonomike sťažuje a mnohokrát i znemožňuje ich poznávanie. Tieto situácie (*majú vplyv na stav a dynamiku tohto druhu kriminality a zmenu v obsahu jej štruktúry*) taktiež vyvolávajú potrebu realizovať procesy odhaľovania a objasňovania. V týchto intenciách je možné vysloviť záver, že účelom realizovaných opatrení a úkonov, v ich východiskovom štádiu, je získavanie pravdivých, objektívnych údajov, informácií o poznávanom jave (*objekte*) alebo poznávanom probléme. Prax potvrdzuje, že významným znakom tohto špecifického postupu poznávania je, že pri jeho realizácii ide o získanie istého, možno povedať vopred proponovaného, množstva faktov a informácií (*odhaľovanie a objasňovanie sú účelové identifikácie*). V policajnej praxi však pre potreby rozhodovania o postupe odhaľovania a objasňovania mnohokrát postačujú fakty a informácie, získané skúmaním a hodnotením konkrétneho javu, ktorý existuje za určitej situácie. Ich pravdivosť, objektívnosť nesmie byť dotknutá alebo narušená subjektívnymi vplyvmi.

V tom spočíva objektívny význam faktov a informácií pre procesy odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike.

Z istého aspektu charakteristickou črtou odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike je, že získavanie, overovanie a hodnotenie faktov a informácií sa realizuje špecifickými metódami, ktorých aplikácia je regulovaná zákonom.

3 Cieľ, účel odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike

Odhaľovanie a objasňovanie trestných činov v ekonomike je cieľavedomá, komplexná, plánovitá, sústavná a tvorivá poznávacia činnosť (*identifikácia*). Je to zámerné, cieľavedomé konanie kompetentných orgánov štátnej správy, ktorého prejavy vykazujú adaptačný, anticipačný a permanentný charakter (*v súlade s potrebami a požiadavkami spoločnosti na existujúcom stupni spoločenského vývoja*). Z uvedeného vyplýva, že pre túto činnosť sú typické vlastností (*znaky*):

¹⁰ *Hypotetické myslenie je realizované na základe faktov a informácií o odhaľovanom a objasňovanom objekte. Využíva ho realizátor, ktorý na základe analýzy získaných faktov, resp. reálnych, analytických alebo transferových informácií naformuluje domnienky s uvedením podmienok a príčin ich existencie. Naformulovaná domnienka tvorí významný prvok pohybu poznania v procesoch odhaľovania a objasňovania. Formulácia domnienky musí obsahovať nové tvrdenia, ktorých pravdivosť nebola doteraz preukázaná. Aktívne pôsobí na ďalší realizačný rozvoj týchto špecifických foriem poznávania trestného činu, je zároveň určitým projektom riešenia problému. Poznávacia hodnota naformulovanej domnienky spočíva v tom, že realizátor odhaľovania a objasňovania zdôvodňuje nielen bezprostredne vnímané fakty a informácie o objekte, ale aj ich existenciu predpokladá (predvída).*

- *špecifikácia* – uskutočňuje sa len v medziach: - *právnej regulácie*, - *akceptácie princípov etiky a morálky*, - *dôvery občana k príslušníkom polície*, - *uznania ich pocitov*, - *rešpektovania nadriadenosti a podriadenosti*, - *uplatnenia objektívnej sebakritiky, kritiky, hodnotenia, a pod*;
- *zámernosť a cieľavedomosť* – premyslené vytýčenie poznávaného ideálu (*vytvorenie predpokladov pre zabezpečenie neodvratnosti trestného postihu – trestnosť*) → uvedomenie si toho, čo je potrebné poznávať, a ktoré determinanty a konštrukty môžu ovplyvňovať napĺňanie účelu a dosahovanie cieľa;
- *všestranné poznávanie (interdisciplinárny prístup)*, ktoré ovplyvňuje:
 - *poznanie dispozícií realizačných (osobnej) kompetencií, (akceptácia zodpovednosti, ktorá vyplýva z pozície a roly príslušníka polície)*;
 - *systémový pohľad na poznávaný objekt, vedomosti o objekte poznávania, postoj k svetu (poznaniu)*;
 - *vedomosť a schopnosť pracovať s informáciami (vytvárať a vyťažovať informačné siete)*;
 - *vedomosť a schopnosť vytvárať vhodné podmienky k realizácii procesov odhaľovania a objasňovania (v konkrétnej perspektíve)*;
 - *vedomosť a schopnosť kooperovať a komunikovať (napríklad s občanom, ...), schopnosť zapojiť do procesov poznávania ďalšie subjekty (ocenenie druhých)*;
 - *vedomosť a schopnosť vnímať význam spätnej väzby, a pod.*
- *adaptačný charakter* – orientácia poznávania v súlade s potrebami občana, spoločnosti, polície (*rozhodujúca je príprava subjektov – pre realizáciu odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike*), t.j. tvorba vedomostí a návykov, ktoré umožnia realizátorom správne a vhodne (*operatívne*) riešiť existujúce situácie;
- *anticipačný charakter* – predvídanie vývoja potrieb poznania a kvalít, ktoré je nutné v súvislosti s existenčnou dispozíciou rozvinúť (*príspevok k rozvoju poznania a vytvorenie podmienok pre zvýšenie vyššej úrovni účinnosti a efektivity*);
- *permanentný charakter* – pozície a roly príslušníkov polície sú účelovo vytvárané, proces odhaľovania a objasňovania je vykonávaný nepretržite, stále až do času akceptácie dosiahnutého informačného výstupu, ktorý je pomerne frekventovane využívaný aj pri riešení kriminálno-polícajných situácií v budúcnosti, a pod.

Máme zato, že práve tieto vlastnosti je možné využiť pri demonštratívnom popisovaní ďalších formatívnych komponentov odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike, ktorými sú cieľ, účel a motív tohto špecifického poznávania.

V procesoch odhaľovania a objasňovania cieľ musí mať *kategoriálny charakter*, nie však dogmatický. Príslušníci polície ho za určitej situácie môžu modifikovať. Predstavuje súhrnné predstavy príslušníkov polície o vlastnostiach spracovaného informačného výstupu, ktoré chcú v týchto procesoch poznania nadobudnúť.

Výsledný cieľ pozostáva zo súboru čiastkových cieľov, spočíva vo všestrannom objektívnom poznaní určitého objektu, ktoré je zosúladené s identifikovanými potrebami a kriminálno-polícajnou situáciou, v ktorej sa uskutočňuje.

Cieľom odhaľovania a objasňovania je získať nové poznatky o rozličných javoch, vlastnostiach stránkach konania, v ktorom sa vidí alebo predpokladá páchaný, alebo spáchaný trestný čin v ekonomike. Prax potvrdzuje, že dosiahnutím tohto cieľa (*poznatie týchto skutočností*) je možné tieto protispoločenské javy (*trestný čin, kriminalita*) ovplyvňovať, usmerňovať ich vývin a to v súlade s potrebami spoločnosti. Aj to potvrdzuje, že cieľ je to, čo je postupne možné odhaľovaním a objasňovaním z daného východiska dosiahnuť (*méta*). *Danosť východiska* v tomto postupe vykazuje charakter relativity (*má vzťahový charakter*). Jej

význam v týchto účelovo realizovaných procesov je spájaný so zameraním, orientovaním sa na cieľ. Tvorí základ, začiatok prechodu k cieľu. Z tohto hľadiska je východisko odhaľovania a objasňovania informačne chudobnejšie ako cieľ. To znamená, že dosiahnutý cieľ musí byť z hľadiska tejto špecifickej poznávacej policajnej činnosti niečím novým.

Vnútrotným obsahom cieľa v procesoch odhaľovania a objasňovania môže byť buď samo odstránenie nespokojnosti, alebo s tým spojené poznanie (*d'alší zamýšľaný informačný výstup – výsledok, efekt*). Z uvedeného vyplýva, že dosiahnutie ďalšieho poznania nemusí však byť na odstránenie nespokojnosti nijako nevyhnutné. Je tomu tak preto, lebo odstrániť nespokojnosť možno aj vtedy, ak príslušníci polície dosiahnu iný, hoci aj náhodne (*non intencionálne*) nepredvídaný výsledok.¹¹

Máme zato, že vyslovené úvahy k charakteristike cieľov odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike majú principiálny spoločenský poznávací význam. Sú základom diferenciacie medzi intuitívnym a racionálnym zdôvodnením účelovej realizácie týchto procesov.

K uvedenému je vhodné uviesť, že v realizačnej praxi príslušníci polície pri vymedzení cieľov odhaľovania a objasňovania akceptujú deterministický prístup.¹² To znamená, že vychádzajú zo spoločenskej podmienenosti poznávacieho cieľa. V danom prípade cieľ vymedzujú ako súčasť zámerného pôsobenia v konkrétnom prostredí, a to v procese plnenia úlohy.¹³ Je tomu tak preto, lebo *identitu cieľa* určujú vlastnosti, ktoré vykazujú relevanciu v súlade s dvoma základnými stránkami procesov odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike:

- objektívna (*reálna situácia, požiadavky adresáta, reálne informácie, analytické, transferové...*);
- subjektívna (*možnosti a schopnosti, odborná úroveň realizátora*).

Z uvedeného vyplýva: „*Vymedzený cieľ musí byť konkrétny a reálne dosiahnuteľný!*“ a pod.

Účinnosť a efektívnosť odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike je determinovaná aj motiváciou príslušníkov polície, ktorá je spájaná s realizáciou týchto činností. Motív odhaľovania a objasňovania predstavuje vnútornú pohnútku pri dosahovaní cieľa, t. j. stavu, v ktorom pravdou sa môže stať to, čo príslušníci polície chcú, aby bolo pravdou. V týchto intenciách je možné obsah účelu realizácie odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike vysvetliť jeho komparáciou s motívom tohto poznania.¹⁴ Podľa tohto výkladu motívom je nespokojnosť s prítomným stavom, účelom zasa odstránenie tohto stavu a dosiahnutie želaného budúceho stavu. Aj na motív a účel sa pýtame „*prečo?*“, lenže pri motíve odpovedáme „*preto, lebo*“ a pri účele zase „*preto, aby*“.

Spracovanie a prezentácia informačného produktu z procesov odhaľovania a objasňovania predstavuje v určitom slova zmysle dosiahnutie vytýčenej méty – cieľa. Tak, ako je to aj v iných činnostiach, po dosiahnutí cieľa dochádza k vzniku určitej situácie, na ktorú realizujúce subjekty odhaľovania a objasňovania musia adekvátne reagovať. Prax

¹¹ HATALA, V.: *Motív a trestný čin*. Bratislava: IURA EDITION. Bratislava. 2003, s. 45.

¹² *Z praxe je zrejmé, že používajú aj indeterministické prvky. To znamená, že v niektorých prípadoch (použitím indeterministických prvkov) odmietajú dialektickú podmienenosť poznania sveta. Pôvod poznania pripisujú nadprirodzeným silám alebo nemeniacej sa objektívnej realite nezávislej od vývoja spoločnosti a pod. Sme toho názoru, že akceptácia tohto prístupu má subsidiárny charakter.*

¹³ Úloha je kategória – čo všetko sa urobí, aké sú kroky, aby odhaľovanie a objasňovanie príslušníci polície mohli úspešne zavŕšiť – získať fakty a informácie, vykonať ich analýzu a syntézu, určiť identitu ich relevancie, a pod.

¹⁴ HATALA, V.: *Motív trestného činu*. Bratislava: IURA EDITION. 2003, s. 47.

potvrďuje, že je vhodné, ak príslušníci polície túto skutočnosť (*vznik novej situácie*) akceptujú, a to už vo východiskovom štádiu realizácie týchto poznávacích procesoch. Zjednodušene povedané, je pre realizujúcich príslušníkov výhodné, ak sú pripravení na alternatívne riešenie situácií. Samotnou prípravou na ich zvládnutie vytvárajú potrebné predpoklady k úspešnému zavŕšeniu svojich aktivít v týchto procesoch (*dosiahnutie požadovanej účinnosti a efektivity*).

Analógiou týchto konštatácií je možné dospieť k záveru, že po dosiahnutí cieľa z procesov odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike môžu vzniknúť rôzne situácie. Ich javový charakter a podstatu dominantne ovplyvňujú konkrétne realizované aktivity vo východiskovom štádiu týchto procesov.

Aj napriek tomu, že to vyznieva, ako určitý paradox, v praxi je najpozitívnejšie, ak príslušníci polície v obsahu informačného výstupu z realizovaných procesov odhaľovania a objasňovania konštatujú, že k trestnému činu nedošlo. V týchto intenciách pri riešení tejto vzniknutej situácie povinnosťou realizujúceho subjektu (*príslušníka polície*):

- ✓ je obhájiť adekvátnosť realizovaných opatrení pred svojím nadriadeným;
- ✓ v prípade, ak impulzom odhaľovania bol podnet (*oznámenie*), je povinný tento zdroj oboznámiť so zistenými faktami, ktoré vylučujú opodstatnenosť jeho oznámenia;
- ✓ je oboznámiť subjekty o opatreniach, ktorými boli porušené ich práva a sloboda s požadovaným adekvátnym zdôvodnením (*dôvody, potreba, dosiahnuté výstupy a pod.*) a poučením o možnosti využitia – právnej a inej kompenzácie;
- ✓ vhodným spôsobom informovať občana o tom, že skutok sa nestal, ktoré fakty túto skutočnosť objektivizujú (*samozrejme predovšetkým, ak do realizácie odhaľovania boli občania zapojení, resp. o týchto procesoch boli upovedomení*) a pod.

Z tohto neukončeného zoznamu (*vzniknutých a vznikajúcich situácií a návrhov na ich riešenie*) je zrejmé, že príslušníci polície sú povinní si uvedomiť, že realizácia procesov odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike je náročná činnosť. Je účelovo a cieľavedome realizovaná a len zodpovedným a odborným prístupom už vo východiskovom štádiu je možné dosiahnuť adekvátny úspech. V ďalších súvislostiach sú povinní si uvedomiť, že dosiahnutím cieľa (*poznatie*) vytvárajú pre seba, ale aj iné subjekty predpoklady k ďalšiemu plneniu úloh na úseku odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike. Tieto predpoklady vytvárajú predovšetkým v tom prípade, ak dokážu konštruktívne kriticky zhodnotiť (*analyzovať*) realizovanú činnosť v jednotlivých štádiách odhaľovania a objasňovania.

Záver

Sme toho názoru, že aj touto interpretáciou poznania z aplikovaného výskumu je potvrdené, že realizácia procesov odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike je ovplyvnená celým radom determinantov. Ak chcú príslušníci polície touto činnosťou dosiahnuť očakávané ciele musia vedieť nielen „ČO?“ , ale aj „AKO?“ konať.

Prax potvrdzuje, že bez adekvátnej, odbornej, špecializovanej, celoživotnej prípravy príslušníkov polície ambície spájané s odhaľovaním a odhaľovaním trestných činov v ekonomike nie je možné saturovať.

Z uvedeného dôvodu ukazuje sa ako potrebné:

1. Na základe výsledkov z aplikovaného výskumu vymedziť základnú charakteristiku kriminality v ekonomike – alternatívne riešenie: „*kriminalitu v ekonomike*“ tvoria páchané a spáchané trestné činy, ktorými subjekty:

- ohrozujú, poškodzujú tzv. nadindividuálne vzťahy v ekonomickom systéme, a to zneužívaním dôvery vyplývajúcej z ich roly a pozície, ktorá determinuje základné predpoklady pre funkcionality a riadny chod ekonomiky.

2. Činnosť príslušníkov polície špecializovať – alternatívne riešenie: kriminalita v ekonomike je klasifikovaná – ekonomická kriminalita – trestné činy, ktoré ohrozujú poškodzujú nadindividuálne záujmy na trhoch spotrebných predmetov, služieb a práce; finančná kriminalita – na trhoch s financiami + drahými kameňmi, kovmi a legalizácie príjmov z trestnej činnosti.

3. V súlade s identifikovanou potrebou realizácie odhaľovania a objasňovania, vzdelávania a prípravy príslušníkov polície realizovať aplikovaný výskum s cieľom zvýšiť úroveň koordinácie kompetentných orgánov štátnej správy (polícia, prokuratúra, kontrolné orgány štátnej správy a samosprávy a iné).

4. Prijat' opatrenia pre zvýšenie motivácie príslušníkov polície k efektívnejšiemu plneniu úloh už vo východiskovom štádiu odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike. Konkretizovať zodpovednosť pre príslušníkov kriminálnej polície a vyšetrovateľov v systéme formálnej komunikácie (Kto je zodpovedný za odhalenie? Kto je zodpovedný za procesné spracovanie? Kto je zodpovedný za koordináciu a kontrolu?).

Z poznania policajnej praxe je zrejmé, že príslušníci polície sú schopní nachádzať riešenia pri plnení úloh na úseku odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike. Očakávajú, že zo strany manažmentu budú vytvárané adekvátne podmienky pre túto spoločensky potrebnú prácu.

Literatúra

GORNIOK, O.: *Przestępczość gospodarcza i jej zwalczanie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994, s. 57-58, ISBN 8301114673, 199 s.

HATALA, V.: *Motív a trestný čin*. Bratislava: IURA EDITION. Bratislava. 2003, ISBN 8089047696 187 s.

HULLOVÁ, M.: *Indikátory odhaľovania a objasňovania korupcie*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave. 2012, ISBN 9788080545512, 116 s.

LISOŇ, M.: *Odhaľovanie a objasňovanie trestných činov všeobecnej kriminality*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2016, s. 81, ISBN 978-80-8054-673-1, 248 s.

LISOŇ, M.: *Odhaľovanie kriminality páchanej v ekonomike*. Bratislava: Akadémia PZ, 2001. ISBN 80-8054-170-1, 158 s.

LISOŇ, M., S. UHRIN Úloha kriminálnej a finančnej polície pri zabezpečovaní kontroly nad ekonomickou kriminalitou. In. Zborník z teoreticko-praktický seminár: „*Organizovaná kriminalita – čo s ňou?*“ Akadémia PZ v Bratislave, Bratislava, 1997, s. 65.

LISOŇ, M.: *Odhaľovanie a objasňovanie trestných činov všeobecnej kriminality*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2016, s. 15. ISBN 978-80-8054-673-1, 248 s.

LISOŇ, M., VAŠKO, A. a kol. *Teória kriminálno-policajného poznania*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-8168-838-6, 390 s.

Odhaľovanie a dokazovanie trestných činov v ekonomike. Projekt vedecko-výskumnej úlohy.

1. vyd. / Miroslav Lisoň, Štefan Kočan, Ján Palarec, Michal Marko, Jaroslav Rapčan,

Jaroslav Ihelka, Marián Geleta, Helena Kaňková, Patrik Kohan. – Bratislava: Akadémia PZ, 2012. VÝSK. 177 s.

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 10/1996 Z. z. o kontrole v štátnej správe v znení neskorších predpisov

Key words: initial stage, detection and clarification, impulse, indicator, stimulus, crime in the economy

Summary

The paper interprets the knowledge of an applied research. The object of the research is the detection and proving of crimes in the economy; the subject of the research includes the processes, determinants and constructs of this specific epistemic activity. The presented knowledge has a constructive and polemical character. In the given context, the authors respect the criteria set for the writing of a scientific monograph, which they want to use to initiate a professional discussion on finding solutions related to increasing of the efficiency and effectiveness of the detection and clarification of crimes in the economy.

*prof. Ing. Miroslav Lisoň, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
katedra kriminálnej polície
e-mail: miroslav.lison@minv.sk*

*JUDr. Adrián Vaško, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
katedra kriminálnej polície
e-mail: adrian.vasko@minv.sk*

Recenzenti: pplk. doc. JUDr. Monika Hullová, PhD., doc. JUDr. Dezider Bango, CSc.